

שקידש היום היתה הבהמה ברשות בעליה, אבל מסרה לו מערב יום טוב, הרי היא כרגלי בנו או הרועה [רש"י בגמרא].⁽⁹⁾

כלים השייכים לכל בני הבית ומיוחדין לתשמיש לאחד מן האחין שבבית, הרי אלו כרגליו, ואף על פי שיש לכולם חלק בו ממילא חלה עליו שביתת זה שהוא מיוחד לו ואין לאחין כח להקנות עליו את שביתתם, ולאסור לזה הולכתו במקום שעירב [מאירי].⁽¹⁰⁾

ושאין מיוחדין לאחד מהם, אלא משותפים הם לכולם, הרי אלו כמקום שהולכין כולן, כלומר: אין מוליכין את הכלי אלא בתחומם החופף של כל האחים.

השואל כלי מחבירו מערב יום טוב, הרי הכלי כרגלי השואל, לפי שבשעה שקידש היום קנה הכלי שביתה אצל השואל.

אבל אם שאלו ביום טוב עצמו, וכשקידש היום טוב היה הכלי ברשות המשאל, הרי הוא כרגלי המשאל, לפי שקנה הכלי שביתה אצל בעליו.

וכן האשה ששאלה מחברתה ביום טוב תבלין לקדרתה ומים ומלח לעיסתה, הרי אלו הקדרה והעיסה כרגלי שתיהן [המשאלת והשואלת], כלומר: אין מוליכין אותן אלא בתוך התחום החופף לשתייהן.

והטעם: כי התבלין המים והמלח שבהן קנו שביתה אצל המשאלת והרי הן כרגליה, ואילו שאר הקדרה והעיסה קנו שביתה אצל השואלת, והרי הן כרגליה.⁽¹¹⁾

רבי יהודה פוטר במים, כלומר: מותר להוליך את העיסה אף מחוץ לתחומה של משאלת המים, מפני שאין בהם ממש, כלומר: אין ניכרין בעיסה.

גמרא:

מתניתין ששינונו על המוסר בהמתו לרועה ביום טוב, שהיא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה הואיל וכשקידש היום היתה ברשות הבעלים, הרי היא דלא כרבי דוסא, כי לדעת ב-ז רבי דוסא אפילו מסרה לרועה ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה.

הטלטול מותר.

וראה מה שהובא בזה בהערות במשנה לעיל.

9. ואף שאין לרועה קנין כל שהוא בבהמה, מכל מקום הרי הבהמה כרגליו, מפני שדעת הבעלים שתהא הבהמה כרגליו, וראה לקמן מ א במה שנחלקו אמוראים אם בפקדון דינו שיהא כרגלי הבעלים, או כרגלי מי שהפקדו אצלו.

וראה עוד במאירי שכתב כאן, ומשנה זו נשנית בשלא מסרוה הבעלים למוליך אלא שלקחה מאליו, הא אם מסרוה לו, הדבר תלוי

בזמן המסירה, שאם נמסרה לו מערב יום טוב הרי היא כרגלי המוליך, ואם ביום טוב כרגלי הבעלים.

10. ויש מפרשין אותה בשאין לאחין חלק בו, ואין נראה כן, שאם כן לא הוצרך לנו ביאור על כך, מאירי.

11. בגמרא יתבאר למה לא ייבטל המועט במרובה, ויהיה הכל כרגלי בעלת העיסה או הקדירה.

הבהמה ביום טוב, ולכן קונה הבהמה שביתה כרגלי בעליה.⁽²⁾

ומדייקת הגמרא כפירוש זה:

דיקא נמי דקתני במשנתנו: המוסר בהמתו לבנו או לרועה.

הרי שאף בנו יכול לרעותה, ואין הדבר מוכרע מערב יום טוב אם ימסרנו לבנו או לרועה.⁽³⁾

ומסקינן: שמע מינה!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי דוסא.⁽⁴⁾

ותמהינן: ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה.

ותנן במשנתנו: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים".

ומוכח שאם לא מסרה לרועה מערב יום טוב

דתניא: רבי דוסא אומר, ואמרי לה אבא שאול אומר:

הלוקח בהמה מחכירו מערב יום טוב, אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב — הרי היא כרגלי הלוקח.

והמוסר בהמה לרועה, אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב — הרי היא כרגלי הרועה. כי הואיל ודעתו למוסרה לרועה, דעתו היתה כשקידש היום שתקנה שביתה כשביתה הרועה.

ודוחה הגמרא את ההכרח שאין משנתנו סוברת כרבי דוסא:

אפילו תימא שמשנתנו רבי דוסא היא; ולא קשיא:

כי כאן בדברי רבי דוסא, מדובר בעיר שיש בה רועה אחד בלבד, וכולם מעמידים בהמתם אצלו, ולפיכך ודאי דעתו היתה שתקנה שביתה כרגלי הרועה.⁽¹⁾

כאן במשנתנו, בעיר שיש בה שני רועים, ואין ידוע כשקידש היום לאיזה רועה תימסר

1. לשון רש"י צריך ביאור, שכתב: "שאינן בעיר אלא רועה אחד וכו' הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתה אצלו", והרי אין כאן מוכר ולוקח אלא ברישא, אבל הסיפא מדברת בבעלים המוסרים לרועה, ומה ענין מוכר ולוקח לכאן?!

וראה במהר"ם שיף מה שכתב לפרש על פי דברי הרא"ש, ובמה שכתב עליו בקרבן נתנאל.

2. ואם תאמר, והרי קיימא לן "יש ברירה" באיסורין דרבנן כגון תחומין, ואם כן למה לא תהא הבהמה כרגלי הרועה שנמסר לו ביום טוב

מדין ברירה?!

ראה מה שכתבו הרשב"א הר"ן והמאירי בזה.

3. כתב הרמב"ם בפרק ה מהלכות שביתה יום טוב: המוסר בהמתו לבנו הרי הוא כרגלי האב, מסרה לרועה ואפילו לא נתנה לו מערב יום טוב, הרי הוא כרגלי הרועה.

וכתב על זה הרשב"א: שאינו נראה מסוגיית הגמרא כן, וראה גם במגיד משנה.

4. תמה הרשב"א: ואי קשיא לך: "הלכה" מכלל דפליגי, ואנן לא אשכחן בהא דפליגי עליה דרבי

ולכן **מהלך** עם החלוק לצד **צפון** — **כרגלי** מי **שערב עליו לדרום**. עד סוף המקום שמותר לחבירו [שערב לדרום] ללכת. דהיינו אלף אמה לצפון בלבד.

וזה **שערב עליו לדרום**, **מהלך לדרום** — **כרגלי מי שערב עליו לצפון**, אלף אמה בלבד, שבהם מותר אף חבירו שערב לצפון ללכת.

ואם מיצעו את התחום, שהיה תחום מלא של אלפיים אמה לכל צד ממוצע ועומד בין שני העירובים, והיינו, שהניחו כל אחד עירובו בסוף אלפיים אמה זה לצפון וזה לדרום, ונמצאו ארבעת אלפים אמה בין שני העירובים.

הואיל והמערב לצפון אין יכול ללכת אלא לצד צפון בלבד, והפסיד כל הליכתו לדרום, ואילו חבירו שערב לדרום הפסיד את כל הליכתו לצפון, לפיכך: **הרי זה לא יזיזנה ממקומה**, כי אין לך מקום שמותרים שניהם ללכת לשם, ודין החלוק כרגלי שניהם.

אתמר: שנים שלקחו חבית ובהמה [או בהמה] **בשותפות מערב יום טוב על מנת לחלקה ביום טוב**, וחלקה ביום טוב. נחלקו אמוראים אם יכול כל אחד ליטול את חלקו שהגיעו לכל מקום שהוא הולך, או שדינם כחפצים של שותפים, שאין מוליכים אותם אלא למקום ששניהם יכולים ללכת.

רב אמר: חבית מותרת, ומותר כל אחד להוליך את חלקו לכל מקום שהוא מותר ללכת.

אין הבהמה כרגליו, והיינו דלא כרבי דוסא?!?

ומשנינן: **ולאו אוקימנא**, וכי לא העמדנו משנתנו אפילו כרבי דוסא, אלא **שבאן ברועה אחד כאן בשני רועים!**!

תנו רבנן: שנים ששאלו מבעוד יום חלוק אחד בשותפות לשימוש שניהם, זה [ראובן] שאלו כדי לילך בו שחרית של יום טוב לבית המדרש, וזה [שמעון] שאלו כדי ליכנס בו ערבית [לפנות ערב] של יום טוב לבית המשתה.

זה ראובן **ערב עליו** [עשה עירוב כדי להוליך את החלוק] **לצפון**, אך לא נתן את עירובו בסוף התחום, אלא כגון שנתנו לאחר אלף אמה, ונמצא שלא הפסיד לגמרי את הליכתו לדרום, שעדיין מותר הוא ללכת לצד דרום אלף אמה, דהיינו עד תחום אלפיים אמה ממקום שקנה שביתתו על ידי הנחת העירוב [והעיר נחשבת כארבע אמות בלבד].

וזה שמעון **ערב עליו לדרום**, והשאיר אף הוא לעצמו אפשרות הליכה לצפון.

הרי דין החלוק הוא, שאין מוליכין אותו אלא כרגלי שניהם, הואיל ושותפין הם בו.

ולפיכך: זה **שערב עליו לצפון**, לא מיבעיא שאין יכול להוליכו עד סוף אלפיים ממקום עירובו שבצפון, הואיל וחבירו לא עירב לצפון, אלא שאף עד אלפיים אמה מביתו לצפון אינו יכול להוליכו, שהרי לחבירו אסור ללכת אלא אלף אמה לצפון בלבד.

יתכן שהחלק שהגיע בסופו של דבר לרשותו של ראובן היה שייך לשמעון, וקנה את שביתתו!?

ומפרשינן לשיטת רב: לעולם קסבר רב יש ברירה, ולפיכך החבית מותרת, אלא דשניא בהמה שאין מועלת לה הברירה והרי היא באיסורה.

כיון דקא ינקי תחומין מהדרי, היות וכל אבריה יונקים הם זה מזה במשך היום טוב, נמצא שאותו אבר שהגיע לחלקו של האחד וקנה מבעוד יום את שביתתו, יש בו גם מן החלק שקנה השני, כיון שינק ממנו. ולפיכך אין להוליך כל אבר אלא למקום שמותרים שני הקונים ללכת.⁽⁵⁾

אמרי ליה תמהים היו רב כהנא ורב אפי לרב על שיטתו שהיניקה אוסרת לגבי תחומין:

והרי אם לאיסור מוקצה לא חששו לאסור בגין יניקה, וכי אטו נאמר שלאיסור תחומין חששו חכמים לאסור בגין יניקה!?

כי אם באת לתת לכל אבר את דיני חבירו הואיל וינק ממנו, היה לך לומר שאין לטלטל בהמה זו כלל, שהרי חלקו של כל אחד "מוקצה" הוא לגבי חבירו, שבודאי הקצה דעתו ממנו. ואם כן, אף כשחלקו,

ובהמה אסורה בהולכה לכל מקום, אלא בתוך התחום המשותף לשניהם.

ושמואל אמר: חבית נמי אסורה בהולכה לכל מקום, אלא בתוך התחום המשותף לשניהם.

דין הולכתם של הבית והמים תלוי בנידון "יש ברירה", האם אומרים אנו שהוברר למפרע על ידי החלוקה, שהחלק שבא לרשות כל אחד מהם היה שלו למפרע כבר בשעה שקידש היום וקנה את שביתתו. או שאנו אומרים שלא הוברר הדבר למפרע, ובשעה שקידש היום אפשר שהחלק שבא לרשותו של האחד היה של השני, וקנה את שביתתו.

ולכן תמהה הגמרא על שיטת רב:

מאי קסבר רב!?

אי קא סבר "יש ברירה" — אפילו בהמה תשתרי! ויש לנו להתיר לכל אחד אף בבהמה ליטול את חלקו שהגיעו, הואיל והוברר למפרע שכבר בשעת קידוש היום היה חלקו של כל אחד שייך לו, וקנה את שביתתו!?

ואי קא סבר "אין ברירה" — אפילו חבית נמי אסורה! שהרי בשעה שקידש היום,

4. אלא שלשון רש"י הוא, "ואין כאן לברור", וראה גם בלשון הרי"ף: כלומר, כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה, נמצאו תחומין שלה כאילו הן מעורבין זה בזה "ולא יתכן בהן ברירה".

ובצל"ח הקשה, למה לא ייבטל אותו חלק שינק שהוא מיעוט ברוב, וראה בדבריו מה

5. נתבאר על פי פשוטות משמעות הסוגיא, שאין היניקה פוגמת בגוף הברירה אלא בהיתר הטלטול, וכן הוא לשון הר"ן שכתב: קא ינקי תחומין, חלקי בהמה הראויין לשני תחומין אע"פ שיש ברירה הרי ינק חלק זה מחלק חבירו כשהיתה בהמה קיימת, שכל אבריה יונקים זה מזה.

ותמהה הגמרא על מה שאנו אומרים משמו של רבי הושעיא שיש ברירה:

וכי סבר רבי הושעיא יש ברירה?!

אי אפשר לומר כך. כי מצינו בדין טומאת אהל מדרבנן שבית הלל סוברים דין ברירה, ורבי הושעיא מסביר דבריהם באופן שמוכח מהם שהוא סובר אין ברירה:

”טומאת אהל” מן התורה, היא הטומאה שמטמא המת את כל הנמצאים עמו תחת קורת גג אחת.

והוסיפו חכמים טומאת אהל מדרבנן, וגזרו טומאה על כל הכלים הנמצאים תחת משקוף הפתח אשר דרכו עתידים להוציא את המת.

ובא כל אחד לחלקו, היה עליך לאוסרו בטלטול, הואיל וינן מחלק חברו שהוא מוקצה.⁽⁶⁾

וכיון שאי אתה אומר כן לגבי איסור מוקצה, למה תאמר כן לגבי תחומין?!

שתיק רב ולא ענה לרב כהנא ורב אסי על תמיהתם.⁽⁷⁾

והינן בה: **מאי הוי עלה?**

רבי הושעיא אמר: יש ברירה, ועל כן בין בהמה ובין חבית מותרים, וליניקת האברים זה מזה לא חששו חכמים.⁽⁸⁾

ורבי יוחנן אמר: אין ברירה, ובין חבית ובין בהמה אסורים.

7. יש לפרשו בשני פנים, או ששתק משום שהודה לדבריהם שאין לחוש ליניקה, או ששתק משום שלא חשש לדבריהם.

ודעת הרי”ף שרב לא הודה לדבריהם, אך דעת רש”י נראית שרב הודה לדבריהם, ראה בעל המאור רשב”א ר”ן ומאירי, וראה הערה בהמשך. ודעת המאירי, שרב לא הודה לדבריהם מפני שהוא סובר שאין כאן איסור מוקצה כלל, שאין דעתו של אדם מקצה מה שביד חברו כלל, וכל שראוי לחבירו ראוי גם לו אם הוא משלח לו בעודו בעיר ואע”פ שעירב, ואם אין מוקצה בגוף חלקו של חברו, כל שכן שאין מקצה חלק עצמו מתוך יניקת חלק חברו.

8. כן היא שיטת רש”י, מפני שהוא סובר שרב הודה שאין לחוש ליניקה, ועל כן פירש לדעת רבי הושעיא שבין חבית ובין בהמה מותרים; אבל הרי”ף פירש, שבהמה לכולי עלמא אסורה,

שכתב בזה.

וכבר עמדו בזה הרשב”א, והמאירי בשם חכמי הדורות.

6. הראשונים תמהו על רש”י, שהרי לא מצינו מוקצה כזה שיהא מותר לו ואסור לחבירו, דמה שמותר לבעליו מותר לחברו, ולא אמרין שיהא אסור לחבירו מפני שהוא מקצה דעתו מחלק חברו, ראה בתוספות וברשב”א.

ולכן פירשו: לאיסור מוקצה ונולד לא חששו, שהבהמה מתגדלת ומתוספת ביום טוב, ונולד בה לאחר שנכנס יום טוב מה שלא היה בה בין השמשות, ואפילו הכי לא אסרוה משום נולד זה שבא לו מחמת יניקה זו.

והמאירי כתב: ואעפ”י שהתירו לשלוח מנות ולאוכלן, אין הדבר דומה לזו שראה מחבירו שעירב והיה בדעתו להוליכה, ושלוח מנות אינו מקצה דעתו ממה שלא ראה, וראה עוד שיטת המאירי בהערות בהמשך הסוגיא.

אם היו כל הדלתות פתוחות, נטמאים כל העומדים שם מן התורה. ואם היו כולן סגורות — נטמאים העומדים שם מדרבנן, היות ובכל אחד מהפתחים יש אפשרות שיוציאו בו את המת.

ב. ואם לאחר מיתת המת נפתח פתח אחד מהן — רק הוא הפתח הפתוח טמא [הפתח הזה מטמא מן התורה את הכלים העומדים עתה מתחת למשקוף שלו, בטומאת אהל].

ואילו כולן, כל שאר הפתחים הסגורים, טהורין מלטמא, ואינם מטמאים אפילו מדרבנן, לפי שהפתח הפתוח הוא הפתח המיועד להוצאת המת.

והכלים שהונחו בשאר הפתחים לאחר שנפתח הפתח האחד — אין חולק שהם טהורים, שהרי מעתה יש פתח מיועד להוצאת המת.

אך הכלים שהיו מונחים בשאר הפתחים בין שעת מיתת המת לבין פתיחת הפתח — נחלקו בדינם בית שמאי ובית הלל: האם הם טמאים היות ובאותה העת היו כל הפתחים נכללים בספק שמא יצא המת דרכם, או לא. וכפי שיתבאר להלן.

ג. ואם היו כל הפתחים סגורים, וחשב על המת להוציאו באחד מהן.

או חשב להוציא את המת בחלון שיש בו פתח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים [שזה השיעור הקטן ביותר של "פתח" להוצאת המת] —

אם היה הפתח פתוח, נטמאים הכלים מן התורה, שהרי המשקוף נחשב כהמשך האהל, והגזירה מדרבנן היא רק כאשר דלת המשקוף סגורה ונעולה, והכלים נמצאים מחוץ לדלת, מתחת למשקוף.

ואם היו לבית שנמצא בו המת מספר פתחים, כולם טמאים, שהרי בכל אחד ואחד מהם יתכן שיוציאו בו את המת.

אך אם ייעדו פתח מסויים להוציא דרכו את המת, לא גזרו חכמים טומאה על שאר הפתחים, ובתנאי שתהיינה דלתותיהם סגורות ונעולות. כדי שלא יטמאו מן התורה.

וגם אם לא ייעדו פתח מסויים להוצאת המת אלא היה אחד הפתחים של הבית פתוח, ושאר הפתחים היו סגורים בדלתות נעולות, לא מטמאים שאר הפתחים, הסגורים.

והעומדים בפתח הפתוח — נטמאים בטומאה דאורייתא.

לפי שהפתח הפתוח נחשב כפתח המיועד להוצאת המת דרכו, ולכן לא גזרו טומאה על הנמצאים תחת המשקופים שבפתחים האחרים.

והתנן במסכת אהלות [ז ג]:

א. המת שהיה בבית, והיו לו לבית פתחים הרבה, והיו כל דלתות הפתחים פתוחות או שהיו כולן סגורות ונעולות — כולן טמאים.

מפני היניקה, הואיל ורב סבירא ליה כן, וכששתק לא הודה לדבריהם, ראה כל זה בדברי הראשונים הנזכרים בהערה לעיל.

מצלת מחשבתו להוציא את המת באחד מהפתחים, **על כל שאר הפתחים כולן**, להציל את כולם מידי טומאת אהל מדרבנן, כאילו פתח ממש את אותו הפתח להוצאת המת.

ובתנאי שתהיינה הדלתות של שאר הפתחים הללו סגורות ונעולות, שאם יהיו פתוחות — נטמאים כל הנמצאים שם מן התורה].

ד. ולפי הנחת הגמרא, נחלקו בית שמאי ובית הלל מה דינם של הכלים שהיו בשאר הפתחים בין שעת המיתה ובין השעה שחשב להוציא את המת בפתח מסוים:

בית שמאי אומרים: טהרת הכלים שהיו בשאר הפתחים הסגורים, מותנית בכך:

והוא, בתנאי, **שחשב על המת להוציאו** בפתח המסוים עוד בחייו, **עד שלא ימות המת**. ונמצא שלא היתה שעה שבה היה ספק על הוצאת המת דרך שאר הפתחים.

ובית הלל אומרים: אף אם חשב על הפתח המסוים רק **משמות המת**, בכל זאת טהורים הכלים שהיו בשאר הפתחים, אפילו אלו שהיו שם בשעה שעדיין לא חשב על פתח מסוים.

ולפי הנחת הגמרא עתה, נחלקו בית שמאי ובית הלל בדין ברירה:

האם משחשב על פתח מסוים הוברר הדבר למפרע שהיה הפתח הזה מיועד להוצאת המת, וכך סוברים בית הלל, ולא גזרו חכמים טומאה על הכלים שהיו מקודם בשאר הפתחים.

או שלא אומרים הוברר הדבר למפרע שהפתח הזה הוא המיועד להוצאת המת, וכך

סוברים בית שמאי, ולכן טמאים כל הכלים שהיו בשאר הפתחים בין שעת מיתת המת ובין השעה בה שהחליט על הפתח המסוים.

ואתמר עלה, על משנה זו:

אמר רבי הושעיא: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא — **לטהר את הפתחים מכאן ולהבא**.

לדעת בית הלל משעה שהחליט על פתח מסוים נטהרו כל הפתחים, ואילו לדעת בית שמאי כיון שירדה תורת טומאה מדרבנן על הפתחים משעה שמת המת, היא נשאר גם כשחישב להוציא את המת דרך פתח מסוים, ואין היא מסתלקת מהם אלא בפתיחה בפועל של אחת הדלתות.

ומוכח מדברי רבי הושעיא אלו כי רק כלים שנכנסו בפתחים **מכאן ולהבא** — אין, אכן טהורים הם.

אבל **למפרע**, לטהר את הכלים שכבר היו בפתח קודם מחשבתו — **לא** הועילה לו מחשבתו, ואין אומרים הוברר הדבר למפרע שמתחילה דעתו היה להוציא את המת באותו פתח שחשב עליו לאחר מכן.

נמצא, שלדעת רבי הושעיא אין ברירה, והאיך אנו אומרים שלדעת רבי הושעיא יש ברירה!?

ומכח קושיא זו משנה הגמרא את שיטות האמוראים בענין בהמה וחבית:

איפוך, וכך תשנה:

רבי הושעיא אמר: אין ברירה ושניהם אסורים, **ורבי יוחנן אמר:** יש ברירה,

ושניהם מותרים.

ותמהה הגמרא על שינוי שיטות האמוראים:

ומי אית ליה לרבי יוחנן ברירה?!

והאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: **האחיך שחלקו את הקרקעות שקיבלו בירושת אביהם — כ"לקוחות" נחשבים הן, כאילו קנו זה מזה, שהרי אפשר באה לידו של זה חלקו של אחיו וקנה אותה דרך מקח ולא בדרך ירושה.**

וכיון שכלקוחות הם — **מחזירין** הם זה לזה את חלקיהם **ביובל**, כשאר לוקחי שדה אחוזה שהקרקע חוזרת לבעליה ביובל.

הרי למדנו, שאין אנו אומרים הוברר הדבר למפרע כשחלקו, שהחלק הבא לכל אחד מן האחים הוא החלק שירש מאביו, וירושה אינה חוזרת ביובל.

וכי תימא, שמא תאמר ליישב: **כי לית ליה לרבי יוחנן ברירה רק בדאורייתא**, כגון לענין חזרה ביובל, שדין תורה הוא שיחזרו הקרקעות לבעליהם ביובל, ואין ברירה עומדת כנגד דין חזרה ביובל שהיא מן התורה.

אבל בדרבנן וכגון איסור תחומין שאינו אלא מדרבנן **אית ליה ברירה**.⁽⁹⁾

עדיין אקשה לך:

שנינו במשנה בעירובין:

"מתנה אדם על עירובו" — מניח אדם אם ירצה שני עירובי תחומין, אחד לסוף אלפיים אמה למזרח ביתו, ואחד לסוף אלפיים אמה למערב ביתו, ומתנה ואומר:

אם יבא למחר חכם מן המזרח, רצוני שיקנה לי בשעה שקידש היום עירובי למזרח, כדי שאוכל לשמוע את דרשתו, ואם יבא מן המערב — עירובי למערב.

ואם יבאו שני חכמים, אחד למזרח ואחד למערב — למקום שארצה אלך!

ואם לא בא לא לכאן ולא לכאן — הריני כבני עירי.

מפני שאנו אומרים "יש ברירה" והוברר הדבר בשעה שקידש היום באיזה עירוב עתיד הוא לרצות, ואותו עירוב הוא שקנה לו כשקידש היום.

ובדרבנן מי אית ליה ברירה, הרי אף באיסור תחומין דרבנן מצאנו שסובר רבי יוחנן אין ברירה:

והתני איזו [שם חכם] **בברייתא: רבי יהודה**

והוא: דמעיקר הדין לית ליה ברירה, אלא דבאיסור דרבנן כמו תחומין הקילו חכמים ואמרו: כיון דאיגלאי מילתא דשלו הוא, אין הדבר אסור.

אמנם רבינו עקיבא איגר במערכה רביעית נקט בפשיטות שעיקר החילוק הוא משום דספיקא הוי, והביא כן מדברי הר"ן בגיטין,

9. כתב השפת אמת, דבפשוטו החילוק בין דאורייתא לדרבנן הוא משום דמספקא לן אם יש ברירה או לא, ולפיכך דרבנן אזלינן לקולא. אמנם הקשה, דאם כן, אף לענין חזרה ביובל היה לנו לומר "יש ברירה" מספק כדי להעמיד הקרקע ביד המוחזק בה. ומכח קושיא זו כתב לבאר באופן אחר,

אומר: אין אדם מתנה על שני דברים כאחד, אינו יכול להניח שני עירובי תחומין בשני צידי העיר [כשאינו יודע מאין יבוא חכם] ולהתנות ולומר: אם יבואו שני חכמים "למקום שארצה אלך".

אלא על חכם אחד הוא⁽¹⁰⁾ שמתנה ואומר: **אם בא חכם למזרח עירובו למזרח**, ואם בא חכם למערב עירובו למערב, ואילו אם בא חכם לכאן ולכאן ולמקום שארצה אלך – לא.

מפני ש"אין ברירה", ובשעה שקידש היום אין ידוע באיזה עירוב הוא עתיד לרצות, ואין אנו יודעים איזה עירוב קנה לו כשקידש היום.

לז-א **והוינן בה:** מאי שנא לכאן ולכאן דלא הוי עירוב, כיון ד"אין ברירה".

אם כן אף אם אמר מזרח ומערב נמי אין ברירה לאמר: הוברר הדבר בשעה שקידש

היום שעתידי החכם לבוא מאותו צד שהגיע למחרתו, שהרי אפשר לא יבוא החכם לא לכאן ולא לכאן, ועל צד שלא יבוא חכם כלל הרי התנה ואמר: "הריני כבני עירי", נמצא שבשעה שקידש היום לא היה ידוע אם עירוביו חלים, וחלותם תלוי בכירור שיהיה למחרת, והרי "אין ברירה"? (1)

ואמר רבי יוחנן לפרש: אף למזרח ולמערב אין יכול לומר "אם יבא חכם למזרח עירובי למזרח, ואם יבא למערב עירובי למערב", ואין מועיל העירוב אלא אם כן וכבר בא חכם בשעה שקידש היום והוא אינו יודע, ועל כן יכול להתנות עירובו במציאות הברורה בשעת קניית העירוב.

אלמא הרי למדנו: לית ליה לרבי יוחנן ברירה, והאיך אתה אומר שרבי יוחנן הוא שאמר – גבי בהמה וחבית – אין ברירה.

ומכח קושיא זו חוזרת בה הגמרא מהיפוך דברי האמוראים שנחלקו בחבית ובהמת

ואחד מן המערב, והוא אינו יודע איזה מהן יבא ולכך מתנה למזרח ולמערב, וראה מה שביאר בזה.

1. נתבאר על פי רש"י בעירובין ותוספות כאן; וראה מה שכתב רש"י כאן, ומה שתמהו עליו התוספות.

וכתבו התוספות: לשון "מזרח ומערב" לאו דוקא, כי לשון זה משמע שלא נתברר אם חל העירוב למזרח כי שמא יבוא למערב, ולמערב לא נתברר כי שמא יבוא למזרח, וזה הרי אי אפשר, כיון שודאי מבורר הדבר בשעה שקידש היום, כי אם החכם במזרח אינו יכול לבוא מן המערב שהרי יוצא הוא מחוץ לתחומו שלו, ואם במערב הוא אינו יכול לבוא מן המזרח.

דמהאי טעמא קיימא לן בדאורייתא אין ברירה ובדרכנן יש ברירה.

ויש מקום עיון, לפי מה שהעיר השפת אמת שבספק יש להעמיד הקרקע ברשות המוחזק, אם כן אפילו אם פשיטא לן דאין ברירה, למה יחזירו זה לזה ביובל, והרי אין הדבר פשוט שבא ליד זה חלקו של זה, וכלשון רש"י: שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם.

10. כן פירש רש"י, וראה במהר"ם על דברי התוספות שאף הם פירשו כן, שהקשה מנין לנו דמיירי בחכם אחד, והרי יש לומר דמיירי באופן שידוע שחכם אחד יבוא לדרוש, אלא שיש שני חכמים שרגילין לבוא לכאן אחד מן המזרח